

בעניין שבין:

מועצת העיתונות

ע"י ב"כ **ארנה לין ושות'**, משרד עורכות דין,
ארנה לין ו/או תמר וינטר-קמר ו/או
מיכל הראל ו/או מיה קליימן-רוזנטל ו/או
ברק כלב ו/או אורלי אבן זהב ו/או ורד כינר
ו/או ריבה סלומון ו/או נטע שפירא ו/או
מירב שגיא ו/או קרן הלפרן-מוסרי ו/או
תהילה בנישו ו/או רותם מלכין ו/או אסנת
לונגמן ו/או יפעת לביא ו/או יעל סטמטי ו/או
מוריה גליק ו/או אורטל מנדלאוי ו/או תמר
הלוי ו/או רוני שרון ו/או אינה גורין ו/או
סוזן דניאל ו/או תמר ישראלי
רחוב קויפמן 4 בית שרבט, תל אביב
6801296
טלפון: 03-5165757; פקס: 03-5165999

ידידת בית המשפט

לבין:

1. מדינת ישראל

באמצעות פרקליטות מחוז ת"א (פלילי)
רח' הנרייטה סולד 1 תל אביב 61330
טלפון: 03-6970222; פקס: 03-6919108

2. חברת החדשות הישראלית בע"מ

ע"י ב"כ עוה"ד ד"ר ישגב נקדימון
ו/או דקלה בירן
שדרות ההשכלה 5, תל אביב 67890
טלפון 03-6239055; פקס 03-5617969

המשיבות

**3. ארגון העיתונאים בישראל –
הסתדרות העובדים הכללית החדשה**

באמצעות הלשכה המשפטית של האגף
מקצועי ע"י עוה"ד איריס ורדי ו/או חנה
שניצר רהב ואח'
ובאמצעות עוה"ד ד"ר מורן סבוראי ו/או
אמיר בשה ו/או גלעד זבידה
רחוב בר כוכבא 23 (מגדלי וי-טאוואר, קומה
18) בני ברק 5126002
טל: 03-7743000; פקס: 03-7743001

ידיד בית המשפט

עמדת "ידידת בית המשפט" - מועצת העיתונות בישראל

בהתאם להחלטת בית המשפט הנכבד (כבוד השופט בני שגיא) מיום 17.2.2016, ובעקבות הבקשה למתן
ארכה שהגישה ביום 10.3.2016, מתכבדת מועצת העיתונות להגיש את עמדתה כ"ידידת בית המשפט".

א. פתח דבר

1. החיסיון העיתונאי הוכר לראשונה במשפט הישראלי לפני כשלושים שנה, בפסק דינו של כבוד הנשיא שמגר בב"ש 298/86 ציטרין נ' בית הדין המשמעתי של לשכת עורכי הדין במחוז תל אביב, פ"ד מא(2) 337 (7.4.1987) (להלן: "הלכת ציטרין"), שם קבע כבוד הנשיא בפסקה 12 כדלקמן:

"... מערכת מדינית חופשית ודמוקרטית והעדר אמצעים נאותים לאיסוף מידע ולפרסומו הם דבר והיפוכו, ואינם יכולים להתקיים בצוותא חדא. הזכות לאסוף מידע כוללת בחובה מכללא את הצורך להגן על מקורות המידע. הדבר נובע מן ההישענות של העיתונאים על מקורות המידע, מיחסי האמון החיוניים להשגת המידע ומן ההשפעה המריעה העלולה לנבוע מן החיוב הבלתי מוגבל לגלות מקורות. עולה מכך, כי זכותו של העיתונאי לחיסיון מפני החובה לגילוי מקורות המידע שלו יונקת מעקרונ חופש הביטוי ומהווה, לכן, מדבך חשוב במערכת הזכויות והחירויות, עליהן מושתת משטרנו הדמוקרטי."

2. במשך השנים שחלפו פותח והורחב החיסיון העיתונאי בפסיקת בתי המשפט השונים בישראל, ממקרה למקרה, עקב בצד אגודל. כפי שפורט בפרק ב' לבקשת מועצת העיתונות להצטרף להליך במעמד "ידידת בית המשפט" מיום 8.2.2016 (להלן: "בקשת ההצטרפות"), לחלק מפיתוח הלכת זה הייתה שותפה גם מועצת העיתונות, שהצטרפה להליכים שונים בהם נדון החיסיון העיתונאי במעמד "ידידת בית המשפט" והציגה את עמדתה העקרונית בסוגיות שניצבו על המדוכה על סמך ניסיונה ומעמדה בתחום.

3. ההחלטה מושא ערר זה, בה הורה בית משפט קמא הנכבד על ביטול צו להמצאת מסמכים שניתן מכוח סעיף 43 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשכ"ט-1969, בשל קיומו של חיסיון עיתונאי, מעלה שאלות עקרוניות בעלות השלכות משפטיות וציבוריות, באשר להיקף החיסיון העיתונאי על מידע והיקף ההגנה על חיסיון זה, שטרם הוכרעו בפסיקת בתי המשפט בישראל.

4. בהחלטה קבע בית משפט קמא הנכבד שהחיסיון העיתונאי משתרע גם על פני תוכן המידע שנאסף על ידי עיתונאי במסגרת עבודתו השוטפת ושאינו עלול להוביל לחשיפת מקור, אם כי עוצמתו של חיסיון זה נמוכה מעוצמת החיסיון החל על זהות המקור.

5. כן קבע בית משפט קמא שבנסיבות דנן, אין להסיר את החיסיון העיתונאי על המידע המבוקש בשל אי התקיימותו של המבחן השלישי מבין מבחני הסרת החיסיון שנקבעו בהלכת ציטרין, הוא מבחן הנחיצות.

6. בקליפת אגוז ייאמר כבר כעת שעמדתה של מועצת העיתונות היא שחיסיון עיתונאי חל גם על כל מידע (לרבות צילומים, הקלטות וכל מדיה אחרת) שנמסר לעיתונאי על ידי מקור או שהושג באמצעות מקור, ועל כל מידע שהגיע לעיתונאי אף אם ביגיעתו האישית והמקצועית בלבד, מבלי שנמסר לו על ידי מקור כלשהו ועל כל אנליזה של מידע שכזה שנעשתה על ידי העיתונאי.

7. לדידה של מועצת העיתונות, אין להרשות, כפי שמתבקש במקרה דנן, שעיתונאים, הפועלים להגשמת חופש הביטוי וחופש העיתונות, יהפכו ל"קבלני משנה" ו"הזרוע הארוכה" של רשויות החקירה ואכיפת החוק ו/או לעדי תביעה פוטנציאליים, דבר שיפגע פגיעה קשה ביחסי האמון עליהם מבוססים היחסים בין המקורות לעיתונאים ויצור "אפקט מצנן" שירתיע מקורות

מהעברת חומרים לעיתונות, ועל ידי כך יפגע בחופש העיתונות, זכות הציבור לדעת וחופש הביטוי.

8. מועצת העיתונות סבורה שראוי שעוצמת ההגנה על החיסיון העיתונאי על מידע, תהא זהה לעוצמת ההגנה הניתנת לחיסיון המקור, שכן הפגיעה הקשה בעצמאות העיתונות וביחסי האמון שבין עיתונאי למקור, הטמונה בהסרת החיסיון העיתונאי, על שני סוגיו, ו"האפקט המצנן" הנגרם בעקבות זאת - זהים.

9. לפיכך, עמדת מועצת העיתונות היא שתחולה רחבה זו של החיסיון העיתונאי הכרחית למימוש מעמדה של העיתונות החופשית בישראל כ"רשות רביעית", שבין תפקידיה שמירה על הדמוקרטיה והעברת מידע לציבור. ללא שמירה כדבעי על חיסיון עיתונאי על כל היבטיו כאמור, וללא קיומה של עיתונות חופשית בישראל, חופש הביטוי לא יהיה שלם והתהליך הדמוקרטי ייפגע.

ב. החיסיון העיתונאי בדין הישראלי

1. כללי

10. המלומד קדמי הגדיר את משמעותו של המונח "חיסיון" כך: "הענקת פטור מחובה הקבועה בחוק למסור מידע, אם במסגרת של חקירה על ידי גורם המוסמך לחקור ואם במסגרת מסירת עדות בפני בית-משפט, בית דין, גוף או רשות המוסמכים לגבות ראיות"¹.

11. שלושה הם מקורות החיסיון בדין הישראלי:

11.1. **חיסיון שמקורו בחקיקה ראשית** - מרבית הוראות החיסיון הקיימות במשפט הישראלי מעוגנות בחקיקה ראשית ומנויות בפרק ג' לפקודת הראיות [נוסח חדש], תשל"א-1971.

11.2. **חיסיון שמקורו בהלכות "המשפט המקובל"** - חסיונות שנקלטו במשפט הישראלי כמורשת של "המשפט המקובל", כדוגמת חיסיון מסמכים שהוכנו במהלך משא ומתן.

11.3. **חיסיון יציר הפסיקה הישראלית** - חסיונות שנוגדו כ"יציר פסיקה" של בתי המשפט הישראליים, ובין היתר, חיסיון בנקאי וחיסיון עיתונאי.

12. יצוין שחלק מן החסיונות המוכרים בדין הישראליים הם מוחלטים (כגון חיסיון עו"ד-לקוח) וחלקם, כגון החיסיון העיתונאי, הם חסיונות יחסיים שניתן להסירם בנסיבות מסוימות בבית המשפט.

13. בתמצית נסביר, שלחיסיון העיתונאי יש שני היבטים עיקריים:

13.1. האחד, **חיסיון מקור עיתונאי** - שתכליתו למנוע את חשיפת זהותו של המקור שסיפק לעיתונאי את המידע, וזאת כדי להגן על המקור ועל היחסים ביניהם שבין העיתונאי לבין המקור;

¹ יעקב קדמי על הראיות (חלק שלישי) עמ' 1007 (2009) (להלן: "קדמי").

13.2. השני, **חיסיון מידע עיתונאי** - שתכליתו לחסות מידע שהעיתונאי השיג כחלק מעבודתו. חיסיון מידע עיתונאי חל על כל סוג של מידע שמצוי בידי העיתונאי ולא פורסם, ובכלל זה על מידע שהעיתונאי השיג בעצמו.

2.2. הלכת ציטרין - הולדתו של החיסיון העיתונאי בישראל

14. כאמור, **בהלכת ציטרין** קבע בית המשפט העליון, לראשונה, שיש להכיר בקיומו של חיסיון המתיר לעיתונאי המעיד בפני ערכאה משפטית, שלא לגלות את מקורות המידע שלו.² זאת, משהמקור וחיסיונו הם כלי עבודה מהותיים ועיקריים של העיתונאי.

15. כבוד הנשיא שמגר עמד על הרציונאליים העומדים בבסיסו של החיסיון העיתונאי ובמרכזם השמירה על חופש הביטוי וחופש העיתונות, המהווה תנאי מוקדם לקיומה של הדמוקרטיה ולפעולתה התקינה,³ כמו גם על חשיבות ההגנה על יחסי האמון בין העיתונאי ובין המקור. כך בלשון בית המשפט הנכבד בפסקה 14 לפסק הדין:

"ההגנה על מקורות המידע, הדרושה לצורך ביצוע התפקיד העיתונאי, לרבות ההגנה על כיבוד יחסי האמון אשר על יסודם נמסר מידע תמורת הבטחה שהמקור לא יתגלה, היא איפוא בגדר אינטרס של הציבור ולא עניינו הפרטיקולארי של העיתון או של העיתונאי הנוגעים בדבר."

16. עוד נקבע, שמדובר בחיסיון יחסי ושעל בית המשפט לערוך מבחנים ואיזונים בטרם יכריע אם בנסיבות העניין יש להסירו. ואולם, לא כל עבירה מצדיקה הסרת החיסיון שכן *"חייב סיטוני, ללא אבחנה, ינגוד מנייה וביה את קיומה של חירות הביטוי כהתגשמותה בשלוחתה, שהיא חופש העיתונות."*⁴

17. ואלו שלושה המבחנים שעשויים להצדיק את הסרת החיסיון העיתונאי לפי הלכת **ציטרין**:⁵

(1) **רלוונטיות** – בחינה אם המידע המבוקש רלוונטי להליכים המתקיימים בהתאם למבחני הפסיקה המקובלים;

(2) **מהותיות** – בחינה אם המידע המבוקש נחוץ לגילוי האמת בהליך שעניינו פשע או עוון בעלי תוצאות או משמעות מהותיות או מעשה עוולה חמור;

(3) **העדר מקורות מידע חלופיים** – בחינה אם ניתן להשיג את המידע המבוקש באמצעות מקורות מידע אלטרנטיביים, מבלי להידרש להסרת החיסיון העיתונאי.

18. מאז הלכת **ציטרין** ועד היום קנה לו החיסיון העיתונאי שביתה בדין הישראלי כאחד האמצעים שנועדו להבטיח את חופש העיתונות וחופש הביטוי, ואף נקבע שהוא *"בבחינת נכסי צאן ברזל של המשפט החוקתי הישראלי"* (ראה: בג"ץ 3809/08 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' משטרת ישראל, פסקאות 9-12 לפסק דינו של כב' השופט מלצר (פורסם בנבו, 28.5.2012).

² עניין **ציטרין**, פסי' 12 לפסק הדין.

³ שם, שם.

⁴ שם, פסי' 15 לפסק הדין.

⁵ שם, פסי' 15 לפסק הדין.

ג. הניסיונות לעיגון החיסיון העיתונאי בחקיקה - דו"ח וועדת מעוז ואילך

19. בשנת 1994 נמסר דו"ח "הוועדה לבדיקת החיסיון העיתונאי בישראל" (להלן: "הוועדה" או "ועדת מעוז"), שהוקמה על ידי שר המשפטים ושר המשטרה בראשות ד"ר מעוז, ושחבריה היו פרופ' עמוס שפירא, עו"ד יהודית קרפ, מר מאיר בליך, נצי"מ אמירה כוכבא-שבת, מר משה רונן, ד"ר זאב סגל, עו"ד אילנה לויאן, ד"ר יובל קרניאל ומר משה נגבי. לעמדת הוועדה, מפאת חשיבותו, ראוי לעגן את החיסיון העיתונאי יציר הפסיקה, בתיקון חקיקה.⁶
20. הוועדה צירפה למסקנותיה נוסח לתיקון פקודת הראיות, המציע להוסיף לפקודה את סעיפים 51א-51ב. וזו לשון סעיף 51א(א):⁷

"דברים ומסמכים שנמסרו לאדם עקב עבודתו העיתונאית (להלן – מידע) לא יידרש לגלותם, אם הם עלולים לחשוף את זהות מוסר המידע או אם נמסרו לו על מנת שלא יגלה אותם, אלא אם קבע בית המשפט כי עליו לגלותם או אם מוסר המידע הסכים לגלותם". (הדגשה לא במקור).

21. בסעיף 51א(ב) פורטו התנאים המצטברים שבעטיים יכול בית המשפט להורות על גילוי המידע:⁸
- (1) גילוי המידע נדרש לעניין שאלה העומדת לדין (בדומה למבחן הרלוונטיות בעניין ציטרין);
- (2) הגילוי חיוני למניעת עבירה חמורה, "עשיית צדק בנוגע לעבירה חמורה" או "כדי למנוע עוול חמור בהליכי משפט"⁹ (בדומה למבחן המהותיות בעניין ציטרין);
- (3) אין ראיות מספיקות אחרות ואף לא ניתן לגלותן באורח סביר (הדגשה במקור) (בדומה למבחן העדר מקורות מידע חלופיים בעניין ציטרין).

(4) גילוי המידע אינו נדרש להוכחת עבירה של מסירת ידיעה או מסמך בניגוד לסעיפים 117 עד 119 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 – כלומר, הוועדה הוסיפה מבחן על המבחנים הקבועים בעניין ציטרין, לפיו החיסיון יוסר רק אם גילוי המידע אינו נדרש להוכחת עבירה של מסירת ידיעה או מסמך בניגוד לסעיפים 117-119 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (בנוסחו דאז¹⁰). מבחן אחרון זה נועד למנוע גילוי מקור כשהדבר נועד לצורך הוכחת עבירה של מסירת מידע שלא כדין על ידי עובד ציבור.¹¹

22. בדברי ההסבר להצעת החוק מטעם הוועדה הוסבר, שתכלית הצעת החוק היא להעניק חיסיון למקורות עיתונאיים. כן צוין, שהחיסיון יחול על "דברים ומסמכים", מונח שיש לפרש באופן רחב, בהתאם לסעיף 48 לפקודת הראיות הקובע את חיסיון עורך הדין (קרי, לעמדת הוועדה, הגדרת המונח צריכה לכלול כל סוג של מידע, עדות או ראיה שנמסרה בכל דרך – בעל-פה, בכתב, בדפוס, בהקלטה, בהסרטה ועוד). עוד צוין, שהחיסיון יחול גם על מידע שנמסר לעיתונאי בתנאי שנמסר

⁶ הוועדה לבדיקת החיסיון העיתונאי בישראל, משרד המשפטים, 1994 (להלן: "דו"ח ועדת מעוז"), עמ' 24.

⁷ שם, עמ' 11-12.

⁸ שם, עמ' 11-12.

⁹ בדברי ההסבר להצעת החוק הובהר ש"ביטוי "עשיית צדק בנוגע לעבירה חמורה" יש לשים את הדגש על שני אלמנטים: הצורך בעשיית צדק ועל חומרת העבירה כאחת. המשקל המצטבר של השניים הוא שעשוי לחביא לשלילתה של טענת החיסיון. על פי מערכת איזונים דומה יוכל בית המשפט לשלול את טענת החיסיון כאשר השימוש בטענה זו עשוי לגרום עוול חמור בהליכי משפט". עוד צוין ש"בהגדרה "עבירה חמורה" נכללות, באופן עקרוני, עבירות מסוג פשע. עם זאת, במקרים חריגים ביותר, יהיה אולי ראוי להרחיב את ההגדרה גם לגבי עבירות שאינן פשעי". ראה דו"ח ועדת מעוז, עמ' 17.

¹⁰ עניינו של סעיף 117 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 דאז, ב"גילוי הפרת חובה"; עניינו של סעיף 118 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 דאז, ב"גילוי הפרת חובה"; עניינו של סעיף 119 לחוק העונשין, תשל"ז-1977 דאז, ב"גילוי הפרת חובה".

¹¹ דו"ח ועדת מעוז, עמ' 17.

כדי לא לגלותו, כדוגמת "חומר רקע" שנועד לאשש את אמינותו של המידע שנועד לפרסום. כן המליצה הוועדה, שככל שיש חשש שהמידע הנתפס עלול לחשוף את המקור, יובא החומר לעינוי של בית משפט.¹² עוד נקבע בדברי ההסבר, שהחיסיון יחול בפני כל גוף חקירה מוסמך, לרבות המשטרה.¹³

23. בהמלצות הוועדה שבדו"ח הוסבר, שחרף המחלוקות בוועדה, בהתאם לעמדת רוב חבריה, החיסיון העיתונאי צריך להגן על כל מידע שיש בו כדי להביא לחשיפת זהות מוסד המידע, וכן גם על מידע שנמסר לעיתונאי מתוך הסכמה מפורשת או משתמעת שלא יפורסם, אפילו אין המקור דורש חיסוי זהותו. לדעת עמדת רוב חברי הוועדה, עמדה זו אמנם מרחיבה את תחולת החיסיון, אך משרתת אינטרסים זהים של זרימה חופשית של מידע. לכן, החיסיון צריך לחול גם על מקור שמסר לפרסום מידע, שחלקו מצוטט בשמו וחלקו האחר נמסר בחיסיון.¹⁴

העתק דו"ח ועדת מעוז מצ"ב כנספת 1 לעמדה זו.

24. המלצות ועדת מעוז לא הבשילו לכדי חקיקה. ואולם מאז ועד לימים אלו, משמשות המלצות אלו בסיס להצעות חוק שונות שהונחו ומונחות על שולחן הכנסת, שמרביתן נוסחו ברוח הצעת הוועדה, ומציעות להוסיף לפקודת הראיות חיסיון עיתונאי יחסי שחל על זהות המקור. במרבית המקרים כוללות הצעות החוק גם חיסיון על מידע שנמסר לעיתונאי.¹⁵ יחד עם זאת, מאז 1994 ועד היום יוזמות החקיקה הנ"ל לא נשאו כל פרי.

25. כך למשל, בשנת 1997 פרסם משרד המשפטים הצעת חוק מטעמו בנושא החיסיון העיתונאי, הדומה באופן משמעותי להצעת הרוב של הוועדה, לפיה "דברים ומסמכים שנמסרו לאדם לצורך עבודתו העיתונאית – אין הוא חייב למוסרם כראיה אם הם עלולים לחשוף את זהות מוסרם או אם נמסרו לו בתנאי שלא יגלה אותם, אלא אם ויתר מוסרם על החיסיון, במפורש או מכללא". כן קבעה הצעת חוק זו מהם התנאים להסרת החיסיון, וקבעה איסור על הסרתו לצורך איתורו והענשתו של המדליף. כאמור, הצעת חוק זו לא אומצה על ידי הכנסת.¹⁶

26. הגם שהניסיונות להסדיר את החיסיון העיתונאי במסגרת חקיקה ראשית לא נשאו פרי עד עתה, זכה החיסיון העיתונאי להכרה עקיפה מסוימת בחוק סדר הדין הפלילי (סמכויות אכיפה – נתוני תקשורת), תשס"ח-2007 (להלן: "חוק נתוני תקשורת"), שם נקבע, בין היתר שבית המשפט לא יתיר קבלת נתוני תקשורת של בעל מקצוע שחל לגביו חיסיון מקצועי לפי כל דין, לרבות הלכה פסוקה, דהיינו גם עיתונאי, אלא אם שוכנע בהסתמך על פירוט ברור לכך במסגרת הבקשה, שיש יסוד לחשד שבעל המקצוע מעורב בעבירה (ראה: סעיפים 3(ב) ו-3(ד)(7) לחוק נתוני תקשורת).

27. כן נקבע, בסעיפים 3(ז), 3(ח) לחוק נתוני תקשורת, שבהחלטה בבקשה לקבל נתוני תקשורת כאמור, יתחשב בית המשפט בין היתר בהיות המנוי בעל מקצוע ושכחו המתייחס לנתוני תקשורת

¹² שם, עמ' 15.

¹³ שם, עמ' 19.

¹⁴ שם, עמ' 25.

¹⁵ ראו למשל: הצעת חוק פ/189, הכנסת השש-עשרה; הצעת חוק פ/664, הכנסת השש-עשרה; הצעת חוק פ/220/17, הכנסת השבע-עשרה; הצעת חוק פ/2840/18, הכנסת השמונה-עשרה; הצעת חוק פ/1514, הכנסת התשע-עשרה; הצעת חוק פ/1202/20, הכנסת העשרים; הצעת חוק פ/1514/20, הכנסת העשרים, ועוד.

¹⁶ מ. נגבי חופש העיתונאי וחופש העיתונות בישראל – דיני תקשורת ואתיקה עיתונאית, האוניברסיטה הפתוחה (תשע"א-2011) (להלן: "נגבי"), עמ' 152.

של בעל מקצוע כגון עיתונאי, עליו לפרט בהחלטתו נימוקים מפורטים בדבר מתן הצו בנסיבות אלה.

28. כנגד חוקתיות הוראות מסוימות בחוק נתוני תקשורת הנ"ל הוגשו עתירות לבג"ץ על ידי האגודה לזכויות האזרח ולשכת עורכי הדין, אליהן הצטרפה מועצת העיתונות במעמד "ידידת בית המשפט". מועצת העיתונות הביעה בפני בית המשפט את עמדתה באשר לפגיעה הצפויה בחופש העיתונות ובחיסיון המקורות העיתונאיים כתוצאה מהפעלת החוק. ראה: בג"ץ 3809/08 **האגודה לזכויות האזרח ואח' נ' משטרת ישראל** (פורסם בנבו, 28.5.2012).

29. בית המשפט העליון קיבל את עמדת מועצת העיתונות ביחס לפגיעה הצפויה בחיסיון המקורות העיתונאיים כתוצאה מהפעלת סעיף 4 לחוק, וקבע, בין היתר בשים לב לנוהל מס' 03.344.306 שקבעה המשטרה בעניין זה, שיש לפרש את החוק בצמצום, כך שלא תותר קבלת נתוני תקשורת של עיתונאים, למעט במקרים בהם העיתונאי או החשוד בעבירה או הקרוב (ראה: פסקה 28 לפסק דינה של כבוד הנשיאה בייניש).

30. בנוסף לכך, זכה החיסיון העיתונאי להכרה ולעיגון גם בנהלי אגף החקירות והמודיעין של משטרת ישראל, בנוהל מס' 03.300.227 (מעודכן לפברואר 2014) שכותרתו: "זימון עיתונאי לחקירה ועריכת חיפוש", המבוסס על העקרונות שנקבעו ב**הלכת ציטרין** הנ"ל. בין היתר נקבע בסעיף 1(ב) לנוהל כדלקמן:

"בביצוע פעולות חקירה מעין אלה – יש משום פגיעה בעקרון חופש הביטוי עליו מושתת המשטר במדינה דמוקרטית, ועל כן נדרשת המשטרה לנהוג באיפוק רב בהפעלת סמכויותיה עפ"י חוק ולהפעילן רק לאחר מיצוי כל הדרכים החלופיות בחקירה."

העתק נוהל מס' 03.300.227 מצ"ב כנספח 2 לעמדה זו.

ד. עיגון החיסיון העיתונאי בכללי אתיקה

31. נוסף על העיגון ההלכתי של החיסיון העיתונאי בפסיקת בתי המשפט, עוגן החיסיון בתקנון האתיקה העיתונאית של מועצת העיתונות וכן בקודים האתיים של כלי תקשורת ממלכתיים כגון רשות השידור והרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו.

32. החיסיון העיתונאי עוגן עוד בשנת 1986 בסעיף 11 לתקנון האתיקה של מועצת העיתונות כנוסחו אז:

*"לא יגלה עיתונאי את מקור המידע שלו, אם ביקש מוסר המידע שלא לחשוף את זהותו. על העיתונאי חלה חובה של שמירת הסודיות במקצוע ושל סודות מקום עבודתו. לא יפרסמו עיתונאי או עיתון, ולא ימסרו לאחר למטרת פירסום, ידיעה שלגביה התחייבו, כי אינה לפירסום. לא ישתמש עיתונאי במידע, שהגיע לידיו במסגרת עבודתו העיתונאית, או בזכות קשריו, למטרה לא-עיתונאית, אלא אם החוק מחייבו במפורש לנהוג אחרת."*¹⁷

33. בשנת 1996 אושר במליאת מועצת העיתונות תקנון מועצת העיתונות הנוכחי, המהווה את כללי האתיקה העיתונאית, שם עוגן החיסיון העיתונאי בסעיף 22 לתקנון:

¹⁷ מצוטט אצל: ישגב נקדימון **חיסיון עיתונאי** עמ' 62, הי"ש 191 (תשע"ג-2013) (להלן: "נקדימון").

"חיסיון עיתונאי"

22. לא יגלו עיתון ועיתונאי מידע שנמסר להם בתנאי שישאר חסוי ולא יחשפו זהותו של מקור חסוי אלא בהסכמתו של המקור."

34. בנוסף, על פי כללי האתיקה העיתונאית, עיתונאי מחויב כלפי המקור לחיסיון לא רק של זהותו, אלא של כל מידע וחומר שהמקור מסר לו תוך בקשה מראש שלא יחשפו. ראה סעיף 3 לתקנון:

"יושר והגינות"

3. א. עיתון ועיתונאי יפעלו ביושר, בהגינות וללא מרא.

ב. הבטיחו עיתון או עיתונאי למקור שהידיעה שמסר או הדעה שהביע

לא יפורסמו, לא יימסרו אלה לפרסום אף שיש בהם עניין לציבור."

מועצת העיתונות תבקש להפנות לתקנון האתיקה שצורף **כנספח 2** לבקשת ההצטרפות מיום 8.2.2016.

35. בנוסף לכך, כבר בשנת 1972 הוכר החיסיון העיתונאי בכללי האתיקה של רשות השידור שחוברו על ידי העיתונאי רוגל נקדימון ז"ל שכונן "תדריך נקדי"י¹⁸. כך למשל צוין בעניין זה בעמוד 12 לתדריך:

"קיבל הכתב ידיעה או תדריך-רקע שלא לפרסום (of the record), עליו לכבד את התחייבותו כלפי המקור. התחייבות זאת מגבילה את הכתב."

36. ובהמשך, בעמוד 36 לתדריך צוין כך:

"עיתונות, בין כתובה ובין משודרת, לא תיתכן למעשה בלי מקורות מידע שאינם מוכנים להודעות, בדרגות שונות של העלמת זהות. המשתמש במקור כזה, חייב להגן על אלמוניותו של המקור."

37. בשנת 2009 חובר קוד אתי חדש לרשות השידור על ידי ועדת האתיקה של מליאת הרשות בראשות ד"ר יובל קרניאל. סעיף 11 להצעת הקוד האתי החדש בא לעגן את החיסיון העיתונאי:

"11. חיסיון"

לא נמסור פרטים על זהותו של אדם שמסר לנו מידע או את המידע שנמסר לנו, אם מוסר המידע מסרו על סמך הבנה שזהותו לא תיחשף, או שמידע מסוים לא ישודר, או כל הבטחה דומה."

38. יצוין שלמיטב ידיעת מועצת העיתונות, הצעת הקוד האתי החדש לא אושרה בסופו של דבר על ידי מליאת רשות השידור.

39. באופן דומה, עוגן החיסיון העיתונאי בכללי הרשות השניה לטלוויזיה ולרדיו (אתיקה-בשידורי טלוויזיה ורדיו), התשנ"ד-1994,¹⁹ שם נקבע כדלקמן בסעיף 4 לכללים:

"4. לא ימסור בעל זכיון פרטים על זהותו של אדם שמסר לו מידע או את המידע שנמסר לו, במקרה שבו מוסר המידע מסרו על סמך הבטחה שזהותו לא תיחשף או שמידע מסוים לא ישודר, או כל הבנה דומה, אלא אם מחוייב בעל הזכיון למסור זאת לפי דין."

¹⁸ פורסם באתר האינטרנט של רשות השידור: <http://www.iba.org.il/v1/Doc/DOC226235.pdf>.

¹⁹ פורסמו ק"ת תשנ"ד מסי' 5580 מיום 13.2.1994, עמ' 636.

40. יצוין שכללים אלו, המהווים חקיקת משנה, נקבעו בידי מועצת הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו בידיעת ועדת החינוך והתרבות של הכנסת.
41. הנה כי כן, בהתאם לכללי האתיקה העיתונאית של מועצת העיתונות וכן בהתאם לכללי האתיקה של רשות השידור והרשות השנייה, לרבות הצעת הקוד האתי החדש של רשות השידור שטרם אושרה, ככלל, חל החיסיון העיתונאי הן על זהות המקור והן, בניסיון מסוימות, על מידע עיתונאי.
42. באשר למעמד המשפטי של כללי האתיקה העיתונאית, נפסק זה מכבר על ידי בית המשפט העליון שבית משפט יכול להתחשב בתקנון האתיקה כדי לבחון את סבירות התנהלותם של עיתונאים.²⁰
43. נוסף על כך, בע"א 751/10 פלוני נ' ד"ר אילנה דיין אורבך (פורסם בנבו, 8.2.2012) הציע כבוד השופט פוגלמן, שהצטרף לעמדתו של כבוד המשנה לנשיאה (בדימוס) ריבלין, לבחון את שאלת סטנדרט ההתנהגות המכונה "עיתונות אחראית" באמצעות מבחנים שונים, וכן באמצעות כללי האתיקה של העיתונות (קרי, תקנון האתיקה של מועצת העיתונות). כבוד השופט פוגלמן הבהיר לגבי מעמד כללי האתיקה כדלקמן:

"... כלי עזר נוסף שיכול לסייע לבית המשפט בהקשר זה, הם כללי האתיקה המקצועית של העיתונות. הגם שאין הם מחייבים מבחינה משפטית, הם יכולים לשמש כאמת מידה נוספת לסבירות התנהלותו של המפרסם במקרה ספציפי. "ההכרעה בשאלה – כבשאלות אחרות מתחום הסבירות – תהא נתונה לטביעת עינו החכמה של השופט, והשופט יתן דעתו על 'כלל נסיבות העניין' ולעוצמתו הפנימית של כלל האתיקה." (סעיף 29).

44. בית המשפט העליון (כבוד השופט עמית) שב וקבע בע"א 9705/11 ליאורה גלט ברקוביץ נ' ברוך קרא (פורסם בנבו, 21.10.2014) שניתן לראות בסעיף 22 לכללי האתיקה העיתונאית הנ"ל, מקור אפשרי לחובת הזהירות הקיימת ביחסי מקור – עיתונאי (ראה: פסקה 41 לפסק דינו של כבוד השופט עמית).

ה. החיסיון העיתונאי על מידע בפסיקת בתי המשפט

- ה.1. החיסיון על מידע עיתונאי בפסיקת בתי המשפט לאחר הלכת ציטרין
45. החיסיון העיתונאי שנוצר בהלכת ציטרין פותח והורחב בפסיקת בתי המשפט השונים בישראל, ובכלל זאת, הוחל החיסיון על הן על זהות המקורות העיתונאיים והן על מידע עיתונאי.
46. יחד עם זאת, כפי שנראה להלן, שאלת היקף החיסיון על מידע עיתונאי, ובפרט על אילו סוגי מידע חל החיסיון ובאילו נסיבות, טרם הוכרעה בפסיקת בתי המשפט.
47. בבג"ץ 172/88 Time Incorporated נ' שר הבטחון, פ"ד מב(3) 139 (10.7.1988) (להלן: "בג"ץ TIME"), דן בית המשפט העליון (כבוד השופט אהרן ברק) בשאלת החיסיון העיתונאי במקרה שבו עיתונאים הגיעו לזירה שבה נרצח חייל לאחר קרות האירוע, וצילמו את החייל שנורה ואת זירת האירועים. כוחות הצבא תפסו את סרטי הצילום לצורך חקירה ובדיקה, והעיתונאים עתרו

²⁰ ע"א 5653/98 אמיליו פלס נ' דינה חלוץ פ"ד נה (5) 865, 896-897 (16.8.2001); דני"א 7325/95 ידיעות אחרונות בע"מ נ' קראוס, פ"ד נב (3) 1, 51-55 (29.6.1998).

כנגד תפיסת הסרטים. בית המשפט העליון (כבוד הנשיא ברק) קבע, שחיסיון עיתונאי לא חל על חומר העשוי לסייע בחקירת גילויין של עבירות חמורות, ובמיוחד כשהרוצח טרם נתפס וכלי הרצח טרם אותר.

48. בבג"ץ 3815/90 **מרדכי גילת נ' שר המשטרה**, פ"ד מה(3) 414 (5.6.1991), דן בית המשפט העליון (כבוד השופטים שי לוי, ד' לוי ויא' גולדברג) בין היתר, בסוגיית האזנות סתר שלא כדין לשיחות טלפון של העותר, עיתונאי במקצועו, שהקלטותיהן נמסרו ליועץ המשפטי לממשלה. העותר ביקש למנוע מהיועץ המשפטי לממשלה להאזין להקלטות ולעשות בהן שימוש, שכן לדבריו בקלטות הוקלט מקור עיתונאי. בית המשפט הנכבד פסק, שניתן לעשות שימוש בהאזנות סתר כדי להוכיח אשמתו של מאזין שלא כחוק, ובלבד שהשימוש בראיה ייעשה במגמה להקטין ככל האפשר את הפגיעה בזכות הפרטיות. אשר לסוגיית החיסיון העיתונאי, קבע בית המשפט נכבד זה, שהחיסיון העיתונאי לא מונע מהמקור עצמו לגלות את זהותו או את הדברים שמסר לעיתונאי, אם הוא חפץ בכך.

49. בע"א 3199/93 **יוסף קראוס נ' ידיעות אחרונות בע"מ** (1995), פ"ד מט(2) 843 (9.11.1995), עתר המערער, קצין משטרה, כנגד פסיקת בית המשפט המחוזי בעניין כתבות שפרסמו עיתונאים, שבהן יוחסו לו חשדות בעבירות פליליות, ועלו כדי לשון הרע. בית המשפט העליון (כבוד השופטים מ' שמגר, א' גולדברג ומ' חשין) פסק, שההגנה על יחסי האמון בין עיתונאי למקורותיו ועל מקורות המידע שהם מוסרים לו היא אינטרס ציבורי. החיסיון העיתונאי אמנם יחסי, אך אין הצדקה להסיגו במשפטי דיבה, כשהתועלת לתובע מידיעת המקור היא שולית והכרעת בית המשפט בעניין הדיבה מנותקת מזהות מקור המידע ומתבססת על ראיות שונות.

50. בת"א (שלום י-ם) 14451/93 **אלון תמיר נ' רשות השידור** (פורסם בנבו, 26.9.1996) דן בית משפט השלום בירושלים (כבוד השופט צבי זילברטל) בתביעת התובע, שהתראיין לכתבה אצל הנתבעים בנוגע למפעל שבו הועסק, בתנאי שדמותו תוסווה וקולו יעוות. אלא שלאחר שידור הכתבה התברר, שטשטוש דמותו של התובע נעשה באופן חלקי וניתן היה לזהותו. התובע תבע בגין זיהויו והנזקים שנגרמו לו כתוצאה מכך. בית משפט השלום קבע, הפרת החיסיון בשל התנהלות העיתונאי עלולה לעלות לכדי הפרת הסכם בין העיתונאי למקור.

51. בת"א (מחוזי י-ם) 455/94 (המ' 495/95) **חברת הכשרת יישוב בע"מ נ' רשת שוקן בע"מ** (פורסם בנבו, 16.9.1996) (להלן: "עניין הכשרת יישוב"), דן בית המשפט המחוזי בירושלים (כבוד השופט י' עדיאל), בין היתר, בבקשה לחשוף את מקורות המידע ששימשו לנתבעים בהכנת הכתבה נשוא המחלוקת בין הצדדים (בעולת לשון הרע). בית המשפט דן בשאלת היקף החיסיון העיתונאי, וקבע, שהחיסיון חל על זהות המקור, אך גם על המידע, וזאת רק אם המקור התנה את העברת המידע בכך שישאר חסוי.

52. ברע"א 7329/96 **הכשרת היישוב נ' רשת שוקן**, פ"ד נא(1) 49 (25.3.1997), דן בית המשפט העליון (כבוד השופטים י' קדמי, א' ברק ויא' מצא) בערעור על ההחלטה בעניין **הכשרת היישוב**, הרחיב את ההלכה שנקבעה בעניין **ציטרין**, וקבע, שמשמעותו של החיסיון העיתונאי היא לא רק איסור עקרוני לדרוש מעיתונאי לחשוף את מקורותיו, אלא גם איסור עקרוני לשאול אדם אם היה מקור לידיעה עיתונאית. יצוין, שסוגיית הרחבת החיסיון העיתונאי גם על מידע, כפי שנקבע בפסק דינו של בית המשפט המחוזי בעניין **הכשרת היישוב**, נותרה בצריך עיון.

53. בבר"ש (מחוזי י-ס) 2283/00 ד"ר אילן רחום נ' ד"ר גוטמן, (פורסם בנבו, 13.5.2001) דן בית המשפט המחוזי בירושלים (כבוד השופט מרים מזרחי) בבקשה לעיין בקלטות המתעדות ראיונות שונים שערך חוקר לקראת כתיבת ספר שעניינו שירות הביטחון הכללי. בית המשפט דן בתחלת החיסיון העיתונאי במקרה של חוקר-היסטוריון, וקבע, שהרציונל החל על חיסיון עיתונאים יכול לחול גם בעניין מקורותיו של חוקר-היסטוריון, שכן גם בפרסומיו של האחרון ניצב האינטרס הציבורי וגילוי המידע בבסיס הפרסום.
54. בב"ש (שלום ת"א) 1092/02 משטרת ישראל נ' יניב טוכמן, (פורסם בנבו, 10.1.2002) דחה בית משפט השלום בתל אביב (כבוד השופטת זיוה הרמן הדסי) את בקשת המשטרה ליתן צו למשיבים ולחייבם לגלות פרטים על מקור שמסר להם שהיה מעורב בחבלה בכלי רכב, בעקבות כתבה שפרסם המשיב 1 מספר ימים לאחר האירוע. המשיב 1 טען בחקירתו במשטרה שחל חיסיון עיתונאי. בית המשפט דחה את הבקשה, וקבע שבנסיבות העניין נקודת המוצא לבקשת המשטרה היא החובה החקוקה בפקודת הפרוצדורה הפלילית (עדות), לפיה למשטרה סמכות לזמן עדים ולאסוף מידע, ונחקר חייב להשיב לשאלות למעט שאלות שיש בהן כדי להעמידו בסכנת אשמה פלילית. סייג זה של הפללה עצמית זה מתווסף לחסיונות הקיימים בפקודת הראיות. לעמדת בית המשפט במקרה זה, החיסיון העיתונאי ניתן להסרה רק במהלך דיון בבית משפט, ולא במסגרת חקירה משטרתית.
55. בב"ש (שלום ת"א) 3936/02 פרקליטות פמת"א נ' עיתון ידיעות אחרונות בע"מ, (פורסם בנבו, 7.1.2003) דן בית המשפט השלום בתל אביב (כבוד השופטת רחל גרינברג) בבקשת המדינה למתן צו לעיתון "ידיעות אחרונות" להמציא למשטרה מסמכים הנוגעים לכתבה שפורסמה על גבי אתי אלון, שנאשמה בפרשת מעילה בבנק למסחר. במקרה זה, מקור המידע היה ידוע (גבי אתי אלון), אך העיתונאי טען שלא יכול לחשוף את כל המידע שהעבירה לו. בית המשפט חזר על חשיבותו של החיסיון העיתונאי כאינטרס ציבורי וקבע, בין היתר לאור הוראות תקנון האתיקה של מועצת העיתונות, שהחיסיון העיתונאי חל גם על המידע עצמו ולא רק על זהות המקור כאשר המקור התנה מפורשות את מסירתו בחיסיון, לפני או בעת מסירת המידע. יחד עם זאת, בנסיבות העניין קבע בית המשפט, שבמקרה זה אין להחיל חיסיון עיתונאי על חומרי הכתבה, שכן זהותו של המקור חשופה וידועה, ושכל מטרת כתיבת המסמך המבוקש והעברתו מבית המעצר למערכת העיתון, נועדה לגרום לפרסומו.
56. בב"ש (שלום י-ס) 7472/04 חדשות היום בכבלים – חברת החדשות האזוריות בע"מ נ' משטרת ישראל (פורסם בנבו, 28.10.2004) דן בית המשפט השלום בירושלים (כבוד השופטת רבקה פרידמן פלדמן) בבקשת משטרת ישראל למתן צו להמצאת קלטת וידאו כנגד המבקשת. תכלית הצו הייתה, לטענת המשטרה, תפיסת קלטת וידאו שבה כתבה ששידרה המבקשת, ושבה צולם אוהד קבוצת כדורגל, שקולו ופניו הוסוו. בכתבה התייחס האוהד לתקיפת אוטובוס שבו נסעו שחקי הקבוצה ורגימתו באבנים, לאחר שהפסד של הקבוצה, וכן השמיע איומים כנגד אחר משחקני הקבוצה. לטענת המבקשת, חל חיסיון עיתונאי על החומר המבוקש. אשר לאיומים על השחקן, הבהיר בית משפט השלום, שבחלק זה של הכתבה הדובר לא מהווה מקור מידע, הדברים הנאמרים במהלך הריאיון הם עצמם ביצוע עבירה וצילומם הוא תיעוד של הדברים. לכן החיסיון העיתונאי לא יכול לחול, שכן תכליתו אינה לבצע עבירות במסווה של ראיון עיתונאי; אשר לחלק הכתבה השני, קבע בית משפט השלום, שאין מקום להכרה בחיסיון עיתונאי בין היתר כיון שהדובר

כבר נעצר על ידי המשטרה, שלא בהתבסס על הכתבה, והודה שהוא זה שהתראיין, כך שזהותו ידועה. בית המשפט הבהיר, שהחיסיון חל על זהות המקור ולא על תוכן דבריו, ומשכך, מרגע שהודה הדובר בראיון, ויתר על החיסיון, אם זה היה עומד לו לנוכח הטעמים האחרים שבטעיים קבע בית המשפט שהחיסיון לא חל, ובהם האינטרס הציבורי שבנטרול מסוכנותו.

57. בב"ש (שלום ת"א) 5147/04 **משטרה אזרית יפתח נ' ידיעות תקשורת** (פורסם בנבו, 22.2.2005) (להלן: "**עניין כהנא חי**"), דן בית משפט השלום (כבוד השופטת מרים דיסקין) בבקשת משטרת ישראל למתן צו להמצאת קלטת אודיו שברשות המשיבים, המתעדת שיחה עם ארבעה פעילי תנועת כהנא חי, וזאת לנוכח חקירה בין תמיכה בארגון טרור, הסתה לגזענות והיזק לרכוש. לנוכח טענת החיסיון, ביקשה המבקשת להמציא לידיה את הקלטת בה יופיעו רק שני פעילי התנועה שחשפו זהותם מלכתחילה והסכימו לחשיפת הקלטת במהלך חקירתם במשטרה. לפיכך, בית המשפט התיר את העברת הקלטת לאחר שיוסרו ממנה כל הפרטים המזהים של הדוברים שביקשו לא להיחשף וזהותם חסויה בחיסיון עיתונאי. יצוין שעל החלטת בית המשפט השלום הוגש ערר לבית המשפט המחוזי, שנדחה (ראה: פסקה 60 להלן).

58. בב"ש (שלום ת"א) 919/06 **שידורי קשת נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 1.2.2006) (להלן: "**עניין שידורי קשת**"), דן בית המשפט השלום בתל אביב (כבוד השופטת מרים דיסקין) בבקשת המשטרה למתן צו להמצאת מסמכים כנגד העיתונאית אילנה דין, שערכה ראיון עם החשודים בפרשת "הסוס הטרויאני", במסגרתה פותחה תכנית ריגול החודרת לחומרי מחשב. בית המשפט קבע שאמנם טרם הוכרעה בפסיקה סוגיית החיסיון על מידע עיתונאי אך ייתכן וראוי להחיל חיסיון עיתונאי גם על מידע, אולם חיוניותו של חיסיון זה תהא פחותה אל מול חשיבות חיסיון המקור, דבר שעשוי לבוא לידי ביטוי בשיקול דעת בית המשפט בהסרת החיסיון, במיוחד בהתחשב בכך שהחיסיון הוא יחסי. כן נקבע שהחיסיון על מידע יחול רק במקום בו הוכח כי חיסיון כזה נדרש על ידי המקור וכי מסירת המידע הותנתה בשמירה על סודיותו. לאור האמור קבע בית המשפט שבנסיבות העניין גובר האינטרס הציבורי על החיסיון והורה על מסירת המידע למשטרה.

59. בב"ש (שלום י-ם) 1960/06 **חברת החדשות הישראלית בע"מ נ' מדינת ישראל** (פורסם בנבו, 2.3.2006) דן בית המשפט השלום בירושלים (כבוד השופטת אנה שניידר) בבקשת חברת החדשות בעניין צו שניתן כנגדה, במעמד צו אחד, להמצאת קלטות וידאו ותמונות, לרבות חומרי גלם, הקשורים בפינוי מאחז עמונה, וזאת כדי לחקור לעומק את אירועי הפינוי, שבמהלכם נפגעו כוחות הביטחון. לטענת המבקשת, בין היתר, יש לבטל את הצו בשל זכותה לחיסיון עיתונאי, החל גם על תוכן המידע שנאסף על ידי כתביה במסגרת עבודתם השוטפת, ואילו מתן הצו הופך אותה ל"קבלן משנה" משטרתי. לעמדת בית המשפט השלום, ספק אם עקרון החיסיון העיתונאי משתרע גם על חומר המתייחס לתיעוד אובייקטיבי של האירועים ללא הסתמכות על מקורות. בית המשפט הותיר שאלה זו בצריך עיון, וקבע שבנסיבות העניין, בהן בוצעו לכאורה מעשי אלימות והפרות סדר קשים תוך פגיעה בגוף ונפש, הצורך בחשיפת המידע גובר על החיסיון העיתונאי.

60. בב"ש (מחוזי ת"א) 91355/05 **ידיעות תקשורת בע"מ נ' משטרת ישראל – יחידת יפתח** (פורסם בנבו, 24.4.2006) דחה בית המשפט המחוזי בתל אביב (כבוד השופט רענן בן יוסף) ערעור על החלטת בית המשפט השלום בעניין **כהנא חי** למסור קלטת עם מידע לגבי שני פעילי תנועת כהנא חי שזהותם ידועה (ושני פעילי התנועה שזהותם לא הייתה ידועה וזאת מבלי לחשוף את זהותם). בית המשפט קבע שאמנם הוא נוטה לדעה שצריך שהחיסיון יחול גם על מידע עיתונאי, אולם,

בנסיבות העניין מסירת החומר נדרשת בין היתר הן בהעדר ראיות אלטרנטיביות הדרושות בעניין, והן כיון שמדובר בפשע חמור של תמיכה בארגון טרור, ולפיכך דחה את הערר ביחס לראיון שנערך עם שני החשודים שזהותם הייתה גלויה ונחקרו זה מכבר במשטרה.

61. בב"ש (שלום כ"ס) 4393/06 **רשות השידור הישראלית נ' משטרת טייבה** (פורסם בנבו, 6.11.2006). קיבל בית המשפט השלום (כבוד השופטת נאוה בכור) את בקשת רשות השידור הישראלית, לבטל צו שניתן במעמד צו אחד, להעביר למשטרת טייבה תיעוד צילומים בקלטות שנערכו על ידי צוות מטעמה, כיון שהקלטות דרושות לצורך איסוף ראיות ואיתור חשודים המבצעים עבירות של הצתה וגרימת נזק. לטענת המשטרה בהליך, הצילומים דרושים כדי לסייע לחקירה. בית המשפט קבע, שלנוכח העבירות שבעטיין התבקש גילוי החומר בבקשה במעמד צד אחד, אין מקום לפגוע בחיסיון העיתונאי ודי במידע המצוי בידי המשטרה.

62. בב"ש (מחוזי ת"א) 90742/09 **חדשות 10 בע"מ נ' משה קצב** (פורסם בנבו, 18.10.2009) (להלן: "עניין קצב") דן בית המשפט המחוזי (כבוד השופט ד"ר עודד מודריק) בבקשתו של מר משה קצב ליתן צו לחדשות ערוץ 10 למסור חומרים גולמיים של ראיון שהוקלט עם אחת המתלוננות כנגדו, ביניהם קטעי רקע של שיחות וחילופי דברים שאינם חלק מהראיון וקטעי ראיון שלא שודרו משיקולי עריכה, לאחר ששודר הראיון הערוך בטלוויזיה. בית המשפט קבע, שהרציונל העומד בבסיס החיסיון לגבי מידע שנמסר לעיתונאי, זהה לזה שבעומד בבסיס **הלכת ציטרין** ונשען על הצורך ביחסי אמון בין מקור לעיתונאי לצורך שיתוף פעולה ביניהם ועל כך יש לפרש את החיסיון באופן רחב כאשר בנסיבות העניין, גילוי המידע כמוהו כגילוי המקור. לאור האמור, קבע בית המשפט שקטעי הרקע חוסים תחת החיסיון העיתונאי והגנת הפרטיות ואילו קטעי העריכה אינם חסויים.

63. בצ"א (שלום ב"ש) 21518-11-10 **רשות השידור הישראלית נ' מדינת ישראל – משטרת ישראל תחנת רהט** (פורסם בנבו, 20.11.2010) קיבל בית משפט השלום (כבוד השופט עמית כהן) את בקשת רשות השידור לבטל צו במעמד צד אחד למסירת קלטות וידאו שצולמו במהלך אירועים בעיר רהט. המבקשת טענה, שתוכן המידע המצוי בקלטות הווידאו נאסף במסגרת עבודתם העיתונאית של כתביה וצלמיה, ולכן חוסה בצל החסינות העיתונאית. כן ציינה רשות השידור, שאם המידע יועבר למשטרה, כתביה וצלמיה עלולים להימצא בסכנה של פגיעה מצד המצולמים. בית המשפט דחה את הבקשה, כיון שלא דובר במידע שנמסר לעיתונאי על ידי מקור מידע שהתנה את מסירת המידע בהסתרת זהותו. לכן לא חל על העניין חיסיון עיתונאי. כן הבהיר בית המשפט, שיש חשיבות להגן על העבודה העיתונאית, ושההלכה בעניין **ציטרין** חלה במובן זה שאין לפגוע בעבודה העיתונאית של רשות השידור ואין לחשוף חומר גולמי כדרך שגרה, אלא כשמדובר בעניין מהותי. בית המשפט קבע, שלנוכח הבקשה למתן צו למסירת הקלטות של המשטרה, לא נראה שמדובר בעבירות חמורות, משכך קיבל בית המשפט את בקשת רשות השידור, וקבע שיש לאפשר למשטרה לתקן את הבקשה.

64. בבג"ץ 1736/10 **אביגדור ליברמן נ' מנהל המחלקה לחקירות שוטרים** (פורסם בנבו, 2.10.2011) דן בית המשפט העליון (כבוד השופטים א' רובינשטיין, א' חיות וע' פוגלמן) בעתירתו של מר ליברמן ליתן צו על תנאי למשיבים, לנמק את החלטתם לסגור את תיק חקירת ההדלפות ביחס לממצאי דו"ח מבקר המדינה לגבי מפלגת "ישראל ביתנו". כבוד השופט (כתוארו אז) רובינשטיין שב והבהיר, שהחיסיון העיתונאי הוא חיסיון יחסי, ובית המשפט רשאי להסירו לאחר ששקל את כל

- השיקולים שעומדים על הפרק, ובייחוד את חיוניות גילויו של המידע לעשיית צדק בנושא מהותי. עם זאת, על הרשויות לנקוט משנה זהירות בטרם תפגענה בחיסיון עיתונאי.
65. ברע"א 6872/11 **עמירם כהן נ' איתן בן דוד** (פורסם בנבו, 13.2.2012) דן בית המשפט העליון (כבוד השופט ניל הנדל) בערעור על החלטת בית המשפט המחוזי בתל אביב למסור לידי בית משפט השלום הקלטות, כדי שיאזין להן ויכריע אם חל עליהן חיסיון עיתונאי. לטענת המערער, החיסיון חל גם כלפי בית המשפט. בית משפט נכבד זה שב והבהיר, שכדי שבית משפט יוכל לבצע מלאכתו נאמנה, ולהגיע לחקר האמת, לעתים חובה עליו לעיין בחומר כדי להכריע בשאלת החיסיון העיתונאי. משכך, לא ניתן לקבוע שחיסיון עיתונאי חל גם כלפי בית המשפט.
66. במ"ת (מחוזי חי') 40141-07-12 **מדינת ישראל נ' פלוני ואח'** (פורסם בנבו, 4.11.2012) (להלן: **"עניין פלוני"**), נדונה בקשת נאשמים בעבירות מין להעביר לעיונם את מלוא חומר הגלם הקיים ברשות המשיב 2, ערוץ 10, בנוגע לכתבה ששודרה במהדורת החדשות ובמסגרתה שודר ראיון עם המתלוננת, בו היא התייחסה להליכים הננקטים כנגד הנאשמים. בית המשפט הנכבד (כבוד השופט רון שפירא) קבע בהחלטתו, שאמנם הוא נכון להכיר עקרונית בחיסיון עיתונאי גם על המידע, במקום בו יש במידע כדי להביא לחשיפת המקור, אולם הוא סבור שהצורך להעניק חיסיון על מידע, כשאינו במידע עצמו להביא לגילוי המקור, הוא משני ואינו מחייב מתן חיסיון מיוחד.
67. הנה כי כן, מן האמור לעיל עולה, שמאז מתן **הלכת ציטרין** ועד למתן פסק הדין בעניין **"מקור ראשון"** שידון להלן, פותח והורחב החיסיון העיתונאי בפסיקת בתי המשפט השונים בישראל, בהיבטים שונים.
68. בכלל זאת הרחיבה פסיקת בתי המשפט המחוזיים ובתי משפט השלום את היקף החיסיון העיתונאי מעבר לחיסיון זהות המקור, גם על מידע עיתונאי, אולם עד לפסק הדין בעניין **"מקור ראשון"**, לא הוכרעה שאלת תחולת החיסיון על מידע על ידי בית המשפט העליון.
69. כמו כן, עיון בפסיקת בתי המשפט המחוזיים ובתי משפט השלום הנ"ל, מעלה שקיימות גישות שונות להיקף החיסיון העיתונאי על מידע ושסוגיה זו טרם לובנה די צורכה בפסיקה.
70. כך למשל, לפי גישת בית משפט השלום בעניין **שידורי קשת** הנ"ל וגישת בית המשפט המחוזי בעניין **פלוני הנ"ל**, החיסיון על מידע יחול רק במקום בו הוכח, באמצעות הסכם או זכרון דברים למשל, כי חיסיון כזה נדרש על ידי המקור וכי מסירת המידע הותנתה בשמירה על סודיותו (ראה: עניין **שידורי קשת**, עמ' 12 להחלטת כבוד השופטת דיסקין; עניין **פלוני**, עמ' 7 להחלטת כבוד השופט שפירא).
71. לעומת זאת, לפי גישת בית המשפט המחוזי בעניין **הכשרת היישוב** הנ"ל ובעניין **קצב** הנ"ל, לא נדרשת בהכרח הוכחה להבטחת שמירת סודיות המידע, אלא נקבע ש"בחיסיון הקיים מגולמת גם הגנה על תכני המידע שהעיתונאי הבטיח לשומרם בסוד ולא רק הגנה צרה על זהות המקור." (ראה: עניין **קצב**, עמ' 11 להחלטת כבוד השופט מודריק; עניין **הכשרת היישוב**, עמ' 19-21 להחלטת כבוד השופט עדיאל).
72. גישות שונות הובעו על ידי בתי המשפט השונים גם לעניין היקף המידע עליו חל החיסיון. כך למשל, בעניין **קצב** הנ"ל, הורה בית המשפט לחדשות 10 להעביר לידי באי-כוח הנאשם קטעי עריכה בלבד, דהיינו חלקי ראיון שלא שודרו משיקולי עריכה, ודחה את בקשת המשטרה בהתייחס לחומרי גלם

- עיתונאיים שכללו צילומי קטעי שיחה וחילופי דברים בין המתלוננת למראיינים, לפני, אחרי ובמהלך הפסקות שונות בראיון.
73. לעומת זאת, בעניין פלוני הנ"ל, שם הועברו לעיון בית המשפט 3 הקלטות: האחת כוללת קטעים שאושרו על ידי המתלוננת ושודרו, השנייה כוללת קטעים שהושמטו בעריכה, והשלישית כוללת את מלוא תיעוד השיחה בין המתלוננת לכתב, קבע בית המשפט שלא חל חיסיון עיתונאי על כלל חומרי הגלם, כי אם התחייבות הכתב כלפי המתלוננת לאי-פרסום הקטעים שלא שודרו חלה רק על פרסום החומרים ולא על שימוש בהם לצורך ההליך המשפטי.
74. אשר על כן, כאמור, הגם שככלל, הכירו בתי המשפט בתחולת החיסיון העיתונאי על מידע, אין גישה אחידה בפסיקה לעניין היקף החיסיון על מידע עיתונאי, ושאלות אלו לא הוכרעו על ידי בית המשפט העליון.
- ה.2. **"פרשת מקור ראשון" – הרחבת היקף החיסיון העיתונאי על ידי בית המשפט העליון**
75. בשנת 2012 זכה החיסיון העיתונאי על מידע להכרה בפסק דינו של בית המשפט העליון ברע"פ 761/12 מדינת ישראל נ' מקור ראשון המאוחד (הצופה) בע"מ ואח' (פורסם בנבו, 29.11.2012) (להלן: "פרשת מקור ראשון"), שם נקבע שהחיסיון העיתונאי חל גם על מידע המוביל לגילוי המקור, שעל פי טיבו נמסר מתוך אמון שישמר בסוד (ראה פסקה פ"ו לפסק דינו של כבוד השופט (כתוארו אז) רובינשטיין).
76. כפי שצוין בבקשת ההצטרפות, מועצת העיתונות הצטרפה להליך זה במעמד "ידידת בית המשפט", שם הביעה את עמדתה העקרונית באשר להיקף החיסיון העיתונאי ותחולתו על מידע עיתונאי.
77. בפרשה זו, דן בית המשפט העליון בערעור על החלטת בית המשפט המחוזי בירושלים שעניינה דרישת המשטרה בצו למסירת תמונות שצולמו על ידי עיתונאית במהלך אירועי הפגנה אלימים, לצורך חקירת האירועים. בעניין זה נטען על ידי העיתונאית שחל על התמונות חיסיון עיתונאי שכן גילויין יביא לזיהוי מקורותיה.
78. בפסק דינו, חזר בית המשפט העליון על הרציונאלים העומדים בבסיסו של החיסיון העיתונאי. יפים לעניין זה דברי כבוד השופט רובינשטיין, בפסקה ע"ד לפסק דינו:
- "הגשמת חופש העיתונות מותנית בזרימת מידע חופשית ורציפה לציבור. מערכת היחסים שבין עיתונאי לבין מקורותיו היא מרכז העצבים של תהליך זה; איסוף מידע אפקטיבי מצדיק הגנה על מקורות המידע, בכפוף להגבלות שבפרשת ציטרין. היעדר הגנה ראויה מעמיד את מקורות המידע ב"סכנת התייבשות"; בהיקפו של החיסיון העיתונאי יש להשפיע, כמובן, על יכולת העיתונאי למלא את תפקידו. החיסיון מאפשר לעיתונאי חופש פעולה להשיג מקורות ולאמתם, לנכוח באירועים ולסקרם, ולחתור לאיתור מידע. הטעם שבבסיס הגנה זו אינו עניינו הפרטיקולרי של עיתון או עיתונאי; מקורו באינטרס הציבורי בקיומה (עניין ציטרין, פסקה 14 בעמ' 358-359). הגנה על מקורות מידע כרוכה איפוא בחופש העיתונות."*
79. כמו כן, קבע כבוד השופט רובינשטיין בפסק דינו, ש"לחיסיון על מידע עשויים להיות טעמים טובים גם מעבר להגנה על מקורות המידע." (פסקה ע"ו לפסק הדין).

80. כך, קבע בית המשפט שלשימוש בחומר עיתונאי כחומר חקירה על ידי גורמי חקירה מוסמכים עשויות להיות השלכות בלתי רצויות שונות, וביניהן: צמצום נכונותם של מקורות להזמין עיתונאים לאירועים שונים; הפיכת עיתונאים לבלתי רצויים באירועים שונים; ניסיון משתתפים באירועים למנוע נוכחות עיתונאים; וחשש העיתונאים עצמם מהשתתפות באירועים שונים כיוון שהם עלולים להידרש לאחר מכן למסור את תוכן הסיקור או הצילום בחקירה משטרתית ואף בבית המשפט, כעדים מטעם התביעה (ראה פסקה ע"ו לפסק דינו של כבוד השופט רובינשטיין).

81. כך גם נקבע על ידי כב' השופט עמית בפסק דינו (פסקה 3):

"... השימוש בחיסיון העיתונאי ככלי לחסימת מידע או לשם הזרמה סלקטיבית של מידע, נוגד לכאורה את התכלית של החיסיון העיתונאי. מנגד, קיימים סוגים שונים של מידע שנמסרים לעיתונאי שלא לפרסום, אך הם חיוניים לעבודה העיתונאית, ואם נטלת מעיתונאי את האפשרות לקבל מידע "שלא לציטוט ולא ליחוס" נטלת את בסיס כוחו לאסוף מידע. באספקלריה זו, למרות שהמידע עצמו לא מתפרסם, הוא תורם לפרסום של מידע אחר לציבור ובכך משרת את התכלית של חופש הביטוי והעיתונות וזכות הציבור לדעת."

82. הנה כי כן, בית המשפט העליון הכיר בכך שאי מתן חיסיון למידע עיתונאי עלול ליצור "אפקט מצנן" ולפגוע בשיתוף הפעולה ויחסי האמון בין מקורות לבין העיתונות, החיוניים לשם זרימת המידע החופשי והגשמת חופש העיתונות, זכות הציבור לדעת וחופש הביטוי.

83. לצד זאת, עמד בית המשפט העליון על הקשיים בהכרה בחיסיון על מידע, לאור תכלית גילוי האמת, וקבע ש"מקום שחשיפתו של מידע שאינו מוביל לזיהוי המקור נדרשת, קטן האינטרס הציבורי בחיסויו". (פסקה ע"ט לפסק דינו של כבוד השופט רובינשטיין).

84. בכלל זאת, ציין כבוד השופט רובינשטיין בפסק דינו שהוא אינו סבור שיש להרחיב את היקף החיסיון העיתונאי לכל מידע שברשותו של העיתונאי, כפי שעלה בוועדת מעוז (פסקה פ"א לפסק דינו).

85. כבוד השופט עמית התלבט אף הוא בסוגיות אלו בפסק דינו ועמד על מספר שיקולים התומכים ושאינם תומכים במתן חיסיון למידע עיתונאי. בכלל זאת ציין כב' השופט עמית שמקום שבו המידע נחשף ברשות הרבים או כאשר המידע נחשף בחלקו בהסכמת המקור, ניתן להסיק ויתור על החיסיון (פסקה 4 לפסק דינו). אולם, מנגד, עמד על ההשלכות השליליות הכרוכות במסירת מידע עיתונאי לרשויות אכיפת החוק (פסקה 4 לפסק דינו):

"מנגד, יש הגורסים כי מסירת תיעוד של אירוע שהתרחש במרחב הציבורי לידי גורמי אכיפת החוק, עלולה להפוך את העיתונאי המתעד את האירוע ל"קבלן משנה" שאוסף חומר עבור הרשות, מה שעשוי להביא למספר תוצאות שליליות: פגיעה באמינותו של העיתונאי ויצירת טשטוש תחומים בין הרשות לבין כלי התקשורת; מניעת גישה מעיתונאים לאירועים שונים; אלימות פיזית בעיתונאים ובציוד המקצועי שלהם כמו מצלמות, מכשירי הקלטה וכיו"ב (נקדימון, עמ' 64)."

86. נוכח הנסיבות העובדתיות שנדונו בעניין "מקור ראשון", בהן דובר במידע שהיה בו כדי להביא לגילוי זהות המקורות, נמנע בית המשפט העליון מלקבוע מסמרות ביחס להיקף החיסיון העיתונאי, מעבר לנדרש בנסיבות אותו מקרה, וקבע כי:

"נוכח השלכותיו של החיסיון העיתונאי, ראוי כי היקפו, כמו גם שאר משמעויותיו, יתפתחו בהתאם לצרכיה הקונקרטיים של ההלכה, עקב בצד אגודל."

ראה גם: פסקה 3 לפסק דינו של כבוד השופט עמית; פסק דינו של כבוד השופט פוגלמן.

87. **אם כן, בית המשפט העליון לא הכריע בשאלת תחולת החיסיון על מידע עיתונאי שאין בו כדי להביא לגילוי המקור, והותירה בצריך עיון.**

3.ה. **פסיקת בתי המשפט המחוזיים לאחר הלכת "מקור ראשון"**

88. לאחר מתן ההלכה בעניין "מקור ראשון", נדון החיסיון העיתונאי על מידע בבתי המשפט המחוזיים במספר מקרים, בהם הובעו על ידי בתי המשפט השונים גישות שונות להיקף החיסיון על מידע עיתונאי.

89. כך, במ"ת (מחוזי ב"ש) 41589-03-12 **מדינת ישראל נ' אלקרינאוי** (פורסם בנבו, 16.5.2013) נדחתה בקשת המבקש, שכנגדו הוגש כתב אישום בגין ביצוע עבירות פליליות שונות, להעביר לעיונו את החומר הגולמי המלא של תחקיר ששודר בתכנית "עובדה" בערוץ 2 בו צולם המבקש מבצע חלק מהעבירות בהן הואשם. בית המשפט המחוזי (כבוד השופט נסר אבו טהה) קבע שאמנם מדובר בחומר חקירה שיש למסרו לידי ההגנה, **אולם נוכח העובדה שחומרי הגלם חוסים תחת חיסיון עיתונאי, הורה בית המשפט למסור לידי המבקש את התחקיר ששודר בטלוויזיה בלבד ולא את חומרי הגלם.**

90. גישה שונה הביע בית המשפט בתפ"ח (מחוזי מרכז) 47934-11-12 **מדינת ישראל נ' קופר** (פורסם בנבו, 21.1.2014) שם נדונה בקשת המדינה להעביר לעיונה חומרי גלם עיתונאיים הכוללים דיסקים ותמלילי ראיונות ושיחות הכנה שנערכו על ידי עיתונאי מערכת התכנית "עובדה" עם עדים פוטנציאליים בפרשה. מערכת התכנית "עובדה" טענה טענת חיסיון עיתונאי לגבי חלק מחומרי הגלם האמורים שעניינים שיחות של אחת המרואיינות עם עורך דינה בנוכחות עיתונאי "עובדה", ודברים שמסר עורך דינה של העדה באותו מעמד "שלא לציטוט". **בית המשפט הנכבד (כבוד השופטים מנחם פינקלשטיין, ליאורה ברודי ורמי אמיר) דחה את טענת החיסיון העיתונאי וקבע שלא שוכנע בקיומו של חיסיון עיתונאי ביחס לקטעים אלו, במובחן מיתר חלקי הדיסק ושאר אילו היה חיסיון עיתונאי בהקשר זה, בנסיבות העניין היה דינו להידחות מפני האינטרס של הגנת הנאשם ועשיית צדק.** כמו כן קבע בית המשפט שלא חל במקרה זה חיסיון עורך דין – לקוח, שכן הדברים נאמרו בנוכחות צד שלישי במסגרת הכנת כתבה לשידור.

4.ה. **סיכום**

91. מן האמור לעיל עולה שאין חולק על כך שכיום, בהתאם להלכת "מקור ראשון", החיסיון העיתונאי חל הן על זהות המקור העיתונאי ועל מידע עיתונאי.

92. יחד עם זאת, נוכח העובדה שבפסק הדין בעניין "מקור ראשון", נותרה שאלת תחולת החיסיון העיתונאי על מידע שאין בו כדי לחשוף זהות מקור, בצריך עיון, אין הלכה מנחה באשר להיקף המידע עליו חל החיסיון.

93. כמו כן, כעולה מפסיקת בתי המשפט המחוזיים לאחר מתן פסק הדין בעניין "מקור ראשון", שאלת היקף המידע עליו חל החיסיון העיתונאי, כפי שבאה לידי ביטוי בגישות השונות שהובעו בפסיקה לעניין זה, טרם הוכרעה.

1. החיסיון העיתונאי על מידע – הצדקות ותכליות

94. כאמור, עמדת מועצת העיתונות היא שהחיסיון העיתונאי חל גם על כל מידע שנמסר לעיתונאי על ידי מקור או שהושג באמצעות מקור, ועל כל מידע שהגיע לעיתונאי אף אם ביגיעתו האישית והמקצועית בלבד, מבלי שנמסר לו על ידי מקור כלשהו ועל כל אנליזה של מידע שכזה שנעשתה על ידי העיתונאי.

95. עמדה זו מבוססת על מספר טעמים:

1.1. שמירה על חופש העיתונות, אי-תלותה ועצמאותה בפני רשויות השלטון

96. לעיתונות חופשית מקום של כבוד בכינונה של חברה מתוקנת, של משטר דמוקרטי ראוי ושל ממשל תקין. יפים לעניין זה דבריו של כבוד המשנה לנשיא ריבלין בע"א 751/10 פלוני נ' ד"ר אילנה דיין –אורבך (פורסם בנבו, 8.2.2012) בפסקה 80 לפסק דינו:

"עיתונות חופשית הינה תנאי הכרחי למשטר ייצוגי, לממשל תקין והוגן, לחירויות האדם. בפועל היא יכולה לשמש נייר לקמוס של הדמוקרטיה: יש עיתונות חופשית – יש דמוקרטיה; אין עיתונות חופשית – אין דמוקרטיה." (דני"א קראוס, עמ' 53)

97. עוד נקבע בפסיקת בית המשפט העליון כי העיתונות היא "כלב השמירה" של הדמוקרטיה;²¹ היא בעלת ערך תרבותי;²² היא חיונית לקיומה של חברה מתוקנת;²³ היא המממשת את חירויות הפרט וזכויות היסוד שלו, כחופש ביטוי,²⁴ זכות הציבור לדעת וחופש המידע;²⁵ והיא המגשימה את האינטרס הציבורי שבוויכוח ציבורי והחלפת דעות.²⁶

98. למעשה, העיתונות היא זרועו הארוכה של הציבור,²⁷ וחופש העיתונות הוא זכות יסוד של כל אחד ואחת מאתנו. יפים דבריו של כבוד השופט ח' כהן ז"ל:

"חופש העיתונות הוא זכות כמו זכויות רבות יסודיות אחרות, וגם חירות כחירויות אחרות; והיא איננה זכות של העיתונות ואיננה זכות של עיתונאי. היא זכות של כל אחד ואחד מאיתנו. היא זכות הפרט. זכותי היא לקבל בצינורות האפשריים והמקובלים והחוקיים את האינפורמציה הטובה והמדויקת והמוסמכת והמקיפה והרבה ביותר, וזכותי היא להביא לאחריים בצינורות המקובלים והחוקיים והאפשריים האלה את כל מה שאני יכול להביא לידעתי, על מנת שידעו הם ויכירו מה דעתי על הענינים העומדים על סדר יומה של הציבוריות. זוהי זכות הביטוי, זכות

²¹ ר' למשל: בג"ץ 6226/01 אינדור נ' ראש עיריית ירושלים, פ"ד נו(2) 157, 170 (2.2.2003).

²² בג"ץ 5439/98 הוצאת עיתון הארץ בע"מ נ' הרשות השנייה לטלוויזיה ורדיו, פ"ד נג(5) 224, 230 (14.11.1999).

²³ עע"ם 8282/02 הוצאת עיתון "הארץ" בע"מ נ' מדינת ישראל - משרד מבקר המדינה, פ"ד נו(1) 465, 479 (23.11.2003) (להלן: "עניין הארץ").

²⁴ רע"א 6872/11 עמירם כהן נ' איתן בן דוד, פסי 4 לפסק הדין (פורסם בנבו, 13.2.2012).

²⁵ עניין ציטרין, עמ' 345.

²⁶ שם, עמ' 356; פרשת מקור ראשון, פסי ע"ג לפסק דינו של השופט רובינשטיין.

²⁷ ר' למשל: עניין ציטרין, עמ' 358.

הדיבור, לא רק זכות הביטוי והדיבור הפעיל – אלא גם זכות הביטוי והדיבור הסבילי.²⁸

99. פגיעה בחיסיון העיתונאי עלולה לפגוע ביכולת התפקוד של העיתונאים ובחופש העיתונות, פגיעה שהשלכותיה קשות למשטר הדמוקרטי:

"פגיעה ביכולת התפקוד של העיתונאים היא פגיעה בחופש הפעולה ובתקינות הפעולה של העיתונות בכלל. אמצעי התקשורת ממלאים תפקיד בעל חשיבות ראשונה במעלה במשטר דמוקרטי. מסירת מידע לציבור באמצעות אמצעי התקשורת מאפשרת העלאת עניינים חשובים על סדר היום הציבורי ומאפשרת את בחינתם בידי הציבור. חופש הפעולה העיתונאי מבטיח את חופש הביטוי שהוא מאמות היסוד של משטר דמוקרטי".²⁹

100. אחד התנאים ההכרחיים לקיומו של חופש העיתונות הוא עצמאותה ואי-תלותה של העיתונות ברשויות השלטון.³⁰ לפיכך פסק בית המשפט העליון בפרשת "מקור ראשון" שיעל רשויות המדינה ובכללן במישור הפלילי והמינהלי לצמצם סמכויותיהן לשם הגשמת הזכות החוקתית הלכה למעשה.³¹

101. מנגד, חיוב עיתונאי למסור מידע שנמסר לו ממקור או שנאסף על ידו במסגרת עבודתו העיתונאית לידי רשויות החקירה, הופך את העיתונאי בעל כורחו מגורם מקצועי, אובייקטיבי ובלתי תלוי ל"זרוע הארוכה" של השלטון, מעין "קבלן משנה" של הרשות החוקרת, ואף עד תביעה פוטנציאלית.³²

102. אשר על כן, ברי שמצב מעין זה, בו הופכת העיתונות הלכה למעשה לצינור הזרמת מידע לרשויות החקירה והאכיפה, עלול ליצור "אפקט מצנן" שיביא ל"ייבוש" המקורות העיתונאיים והפיכת התקשורת ל"עחל אכזב שמימינו יבשו".³³

103. לפיכך, לעמדת מועצת העיתונות, החלת החיסיון העיתונאי על מידע עיתונאי, על כל סוגיו השונים, חיונית לשם שמירה על חופש העיתונות ומעמדה כ"רשות רביעית" עצמאית ובלתי תלויה.

2.1. הגנה על יחסי האמון בין עיתונאי למקור

104. טעם מרכזי נוסף להחלת החיסיון העיתונאי גם על מידע עיתונאי שאין בו כדי להביא לגילוי זהות המקור, הוא ההגנה על יחסי האמון בין העיתונאים לבין מקורות המידע שלהם, שכאמור, עומדת בבסיס יכולתה של העיתונות לאסוף מידע בעל ערך ציבורי ולהזרימו אל הציבור הרחב.

105. על חיוניותם של יחסי אמון אלו עמד כבוד הנשיא שמגר בהלכת ציטרין, בפסקה 12:

"הזכות לאסוף מידע כוללת בחובה מכללא את הצורך להגן על מקורות המידע. הדבר נובע מן ההישענות של העיתונאים על

²⁸ חיים כהן "חופש הביטוי וזכויות הפרט" ספר השנה של העיתונאים עמ' 189 (תשי"ח); ר' גם: דניא 7325/95 ידיעות אחרונות

בע"מ נ' יוסף קראוס, פ"ד נב(3) 1.

²⁹ בייש (מחוזי ת"א) 90742/02 חדשות 10 בע"מ נ' משה קצב, עמ' 9 (פורסם בנבו, 18.10.2009).

³⁰ ר' למשל: ת"א (מחוזי ת"א) 13-04-1905 שחר בן מאיר, עו"ד נ' נוחי דנקנר (פורסם בנבו, 17.12.2014).

³¹ פרשת מקור ראשון, פסי ע"ג לפסק דינו של השופט רובינשטיין.

³² נקדימון, עמ' 161; עניין ציטרין, פסי 15 לפסק הדין.

³³ עניין ציטרין, פסי 17 לפסק הדין.

**מקורות המידע, מיחסי האמון החיוניים להשגת המידע ומן
ההשפעה המריעה העלולה לנבוע מן החיוב הבלתי מוגבל לגלות
מקורות.**

106. וכן בפסקה 14 לפסק הדין:

**"ההגנה על מקורות המידע, הדרושה לצורך ביצוע התפקיד
העיתונאי, לרבות ההגנה על כיבוד יחסי האמון אשר על יסודם
נמסר מידע תמורת הבטחה שהמקור לא יתגלה, היא איפוא בגדר
אינטרס של הציבור ולא עניינו הפארטיקולארי של העיתון או
העיתונאי הנוגעים בדבר."**

107. דברים אלו יפים גם לחיסיון על מידע עיתונאי. כפי שפסק בית המשפט המחוזי בעניין קצב הנ"ל,
בעמוד 11:

**"פגיעה לא מבוטלת בשיתוף הפעולה של מקורות עם עיתונאים
עשויה להיגרם בכל מקום שבו המקור עלול לחשוש שמידע שימסור
ויבקש להשאירו חסוי יימסר לגורם כלשהו... העיקר הוא שאם
העיתונאי לא יוכל לקיים את הבטחתו למקור, ייפגע הדבר
בתקינות הפעילות העיתונאית."**

108. בהיבט זה, יש לראות בחיסיון העיתונאי כיוצר מעין הסכם בין העיתונאי למקור המידע - האחד
מספק את המידע, והאחר מתחייב לא לפרסם את זהותו וחלק מהמידע שנמסר לו.³⁴

109. בדרך כלל הסכם זה אינו הסכם כתוב, אלא הבטחה בעל פה שנותן העיתונאי למקור. לעתים אף
לא מדובר בהבטחה מפורשת, אלא הצדדים מסיקים את קיומה מהיחסים ביניהם או מהנסיבות.³⁵
בהקשר זה אף קבע בית המשפט העליון בפרשת גלט ברקוביץ הנ"ל ש"קיים תנאי מכללא
ביחסים בין מקור לעיתונאי כי האחרון לא יחשוף את זהות המקור וינקוט אמצעי זהירות למנוע
את חשיפתו."

110. לעמדת מועצת העיתונות, טיבם המיוחד של היחסים בין מקור לעיתונאי כולל גם תנאי מכללא
שענייני שמירת סודיותם של דברים הנמסרים או נאמרים לעיתונאי ומהווים מעצם טיבם מידע
שאינו לפרסום כגון חילופי דברים "שלא לציטוט" ושיחות רקע שונות, וזאת אף בהיעדר הסכם
מפורש בעניין זה בין העיתונאי למקור. כך גם באשר לחומרי גלם עיתונאיים שלא שודרו, כפי
שקבע בית משפט קמא הנכבד בהחלטתו.

111. הכרה בתנאי מכללא מעין כזה, מתחייבת לאור תכליתה של ההגנה על יחסי האמון הייחודיים
המתקיימים בין העיתונאים ובין מקורות המידע שלהם, שכן היא חיונית להמשך הזרימה
השוטפת של המידע אל הציבור באמצעות כלי התקשורת, ולעניין זה אין נפקא מינה בין הפרת
אמונו של המקור בחשיפת זהותו לבין הפרת אמונו של המקור בחשיפת מידע שאינו מיועד
לפרסום.

112. בספרו "חיסיון עיתונאי" הנ"ל (בעמ' 163-164) מציינ, בצדק, ד"ר ישגב נקדימון שהפיכת התחקיר
העיתונאי לנדבך בחקירה המשטרתית באופן היוצר מראית עין של היות העיתונאי מעין "קבלן

³⁴ משה רוני אתיקה עיתונאית כרך א', עמ' 139 (1998) (להלן: "רוני"). ראה גם:

L. B. Alexander "Looking Out for Watchdogs: A Legislative Proposal Limiting the Newsgathering Privilege to Journalists in the Greatest Need of Protection for Sources and Information" *Yale Law & Policy Review* vol. 20:97 2002, 97-136, pp.102.

³⁵ ת"יא (מחוזי ת"א) 1121-07 ליאורה גלט-ברקוביץ נ' ברוך קרא, סעיף 17 (פורסם בנבו, 15.11.2011); רוני, עמ' 139.

משנה" של רשויות החקירה, עשוי להביא למספר תוצאות שליליות ביותר, שסופן פגיעה קשה בחופש העיתונות:

112.1. **ראשית**, היא עלולה לפגוע באמינות העיתונאי ובחזותו האובייקטיבית וליצור טשטוש תחומים בין הרשות לבין העיתונות, שאחד מתפקידיה העיקריים הוא כאמור לפקח ולבקר את רשויות השלטון.

112.2. **שנית**, היא עלולה לערער את יחסי האמון שבין המקורות ובין העיתונאים, עליהם מבוססת זרימת המידע החופשית לכלי התקשורת, ולגרום לציבור ולמקורות מידע שונים להימנע מלשתף פעולה עם העיתונות ומלהזמין עיתונאים לסקר אירועים שונים.

112.3. **שלישית**, היא עלולה לגרום אף לפגיעה פיזית בעיתונאים ובציוד המקצועי שלהם בעת סיקור אירועים, על מנת למנוע את עצם תיעוד המידע, מחשש שימצא לאחר מכן את דרכו לרשויות החקירה והאכיפה.

112.4. **רביעית**, היא עלולה להרתיע עיתונאים מלסקר אירועים שונים ומלהכין תחקירים שיש לציבור עניין בהם, מחשש שייאלצו למסור למשטרה את המידע העיתונאי שייאסף, להיות חשופים לחקירות משטרתיות ולניהול הליכים משפטיים שונים, ואף לשמש עדי תביעה בעצמם.

112.5. **חמישית**, היא עלולה להביא לחדירת השלטונות לתהליך איסוף המידע ועריכתו, לרבות השיקולים השונים שהופעלו במסגרתו, באופן הפוגע באוטונומיה ובעצמאות העיתונות.

113. **אשר על כל האמור, מועצת העיתונות סבורה, שהאפשרות היחידה לקיים יחסי אמון בין מקור לעיתונאי, שעל בסיסם ימסרו מקורות פרטי מידע שאינם ידועים לציבור הרחב, היא בהרחבת החיסיון העיתונאי גם על מידע כמוגדר לעיל.**

114. כך, לצד הכרה בהיקף רחב של מידע עליו חל החיסיון בשלב הראשון של הבחינה, שומה על בית המשפט לבחון, בשלב השני, אם מתקיימים התנאים להסרת החיסיון כפי שנקבעו בהלכת ציטרין.

115. גישה זו עולה בקנה אחד עם ההלכה הפסוקה לעניין הבחינה החוקתית של פגיעה בחופש הביטוי, ממנו יונק בין היתר החיסיון העיתונאי, שלפיה, יש להבחין בין היקף הזכות המוגנת לבין מידת ההגנה עליה במסגרת מודל "דו-שלבית".³⁶ בכלל זאת, הכירה ההלכה הפסוקה בהיקף רחב של הזכות לחופש ביטוי,³⁷ באופן שהעביר את כובד משקל הבחינה החוקתית לשלב היקף ההגנה על הזכות ובחינת תנאי המידתיות.³⁸

116. אשר על כן, עמדת מועצת העיתונות היא שנוכח תכליתיו של החיסיון העיתונאי, הערכים והזכויות החוקתיות מהן הוא יונק, והאינטרסים הציבוריים אותם הוא משרת ובראשם חופש העיתונות, יש להכיר בהיקף רחב של חיסיון עיתונאי ולהותיר את האפשרות לצמצמו במסגרת בחינת הסרת החיסיון על פי הלכת ציטרין. יתר על כן, מועצת העיתונות סבורה שעל הסרת

³⁶ בעניין זה ראה למשל: אהרן ברק **מידתיות במשפט – הפגיעה בזכות החוקתית והגבלותיה** 69 (2010)

³⁷ ראה למשל: בג"ץ 399/85 ח"כ הרב מאיר כהנא נ' הוועד המנהל של רשות השידור, פ"ד מא(3) 255, 282 (1987.7.27); בג"צ 5432/03 ש.י.ן – לשוויון ייצוג נשים ואח' נ' המועצה לשידורי כבלים ולשידורי לוויין ואח', פ"ד נח(3) 65, 82 (2004.3.3).

³⁸ ראה: ברק מדינה "על פגיעה בזכות חוקתית ועל יתכלית ראוייה": בעקבות ספרו של אהרון ברק מידתיות במשפט – הפגיעה בזכות החוקתית והגבלותיה (2010) "משפט ועסקים" טו 281, 296 (2012).

החיסיון העיתונאי להיעשות אך ורק במקרים חמורים וחריגים כגון: מניעת פשע חמור, מניעת עיוות דין חמור, מניעת נזק חמור וממשי לביטחון המדינה, ולאחר שקלול כל האיזונים ההכרחיים.

117. לפיכך, עמדת מועצת העיתונות היא שבענייננו, בדין הורה בית משפט קמא על ביטול הצו, שכן אין הצדקה וצורך אמיתי לפגוע בחיסיון העיתונאי בשלב זה של ההליך המשפטי, לאחר הגשת כתב האישום כנגד גב' עינת הראל.

ז. סיכום

118. מועצת העיתונות סבורה שבדין הורה בית משפט קמא על ביטול הצו למסירת מסמכים שניתן כנגד המשיבה 2, חברת החדשות הישראלית בע"מ, ובצדק קבע שיש להחיל את החיסיון העיתונאי גם על מידע שנאסף במסגרת העבודה העיתונאית ואין בו כדי להביא לחשיפת מקור.

119. מועצת העיתונות סבורה שבהתחשב ברציונאליים ובתכליות העומדות בבסיסו של החיסיון העיתונאי, שפורט בפרק ו' לעיל, אין מקום להבחנה בין עוצמת החיסיון על זהות המקור לבין עוצמת החיסיון על מידע שאין בו כדי לחשוף מקור, וזאת משהן הפגיעה בראשון והן הפגיעה בשני, טומנת בחובה "אפקט מצנן" משמעותי העלול להביא לפגיעה קשה בחופש העיתונות וחופש הביטוי.

120. לפיכך, מתבקש בית המשפט הנכבד לדחות את הערר שהוגש מטעם המדינה על החלטת בית משפט קמא, ולקבוע כעמדתה של מועצת העיתונות, שהחיסיון העיתונאי יחול כחיסיון יחסי גם על מידע (לרבות צילומים, הקלטות וכל מדיה אחרת) שמסר המקור לעיתונאי ועל מידע שהעיתונאי השיג באמצעות המקור, אף אם זה לא נמסר ישירות לעיתונאי בידי המקור, ועל כל מידע שהגיע לעיתונאי אף אם ביגיעתו האישית והמקצועית בלבד, מבלי שנמסר לו על ידי מקור כלשהו ועל כל אנליזה של מידע שכזה שנעשתה על ידי העיתונאי.

תמר הלוי, עו"ד

ארנה לין, עו"ד

ארנה לין ושות',
משרד עורכות-דין

הוגש היום: 14 במרץ 2016

381261346